

พระพุทธศาสนากับการพัฒนาสังคมตามแนวทางการแก้ไขปัญหา
ความขัดแย้งของสถาบันครอบครัว

**Buddhism and Social Development through Approaches to Resolving Conflicts
within the Family Institution**

สงคราม จันทาทศิริ¹

โรงเรียนบ้านคลองหลวง จังหวัดสมุทรสาคร¹

Songkhram Chantakiri¹

Ban Khlong Luang School, Samut Sakhon Province¹

E-mail: mcu.songkhram@gmail.com¹

Received June 7, 2026; Revised June 29, 2026; Accepted June 30, 2026.

บทคัดย่อ

บทความวิชาการเกี่ยวกับ “พระพุทธศาสนากับการพัฒนาสังคมตามแนวทางการแก้ไข
ปัญหาความขัดแย้งของสถาบันครอบครัว” ชี้ให้เห็นว่า การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี
ที่ส่งผลให้เกิดปัญหาความขัดแย้ง ความรุนแรง และความเหินห่างภายในครอบครัวมากขึ้น การศึกษา
พบว่า ปัญหาครอบครัวส่วนใหญ่เกิดจากการขาดความเข้าใจ ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ และการ
สื่อสารที่เหมาะสม รวมทั้งปัจจัยด้านเศรษฐกิจ การดิ้นรน การพนัน และสารเสพติด ซึ่งล้วนส่งผล
กระทบต่อความสัมพันธ์ สุขภาพกาย สุขภาพจิต และความมั่นคงของสถาบันครอบครัว ดังนั้นจะเห็นได้
ว่าพระพุทธศาสนาสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งและพัฒนาสังคมได้อย่าง
เหมาะสม เพื่อส่งเสริมความเมตตา ความเสียสละ การให้อภัย และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ตลอดจน
ช่วยพัฒนามนุษย์ให้มีสติ ปัญญา และคุณธรรมในการดำเนินชีวิต และการจัดการความขัดแย้งโดยอาศัย
การเปิดใจรับฟัง การใช้เหตุผล และการร่วมกันหาทางออกอย่างสร้างสรรค์ ยังช่วยเสริมสร้างความ
เข้มแข็งให้แก่ครอบครัวและสังคมได้อย่างยั่งยืน โดยการบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ากับ
การพัฒนาสังคม จึงเป็นแนวทางสำคัญที่ช่วยสร้างความมั่นคง สงบสุข และความยั่งยืนให้แก่สถาบัน
ครอบครัวและสังคมไทยในอนาคต

คำสำคัญ : พระพุทธศาสนากับการพัฒนาสังคม, การแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งในครอบครัว, สถาบัน
ครอบครัวกับสังคมไทย

Abstract

The academic article entitled “Buddhism and Social Development through Conflict Resolution in Family Institutions” points out that economic, social, and technological changes have increasingly caused conflicts, violence, and emotional distance within families. The study found that most family problems are caused by a lack of understanding, honesty, responsibility, and effective communication, as well as economic problems, alcohol addiction, gambling, and substance abuse. These factors directly affect relationships, physical and mental health, and the stability of family institutions. Therefore, Buddhism can be appropriately applied to conflict resolution and social development by promoting compassion, sacrifice, forgiveness, and peaceful coexistence. Buddhist principles also help individuals develop mindfulness, wisdom, and morality in daily life. Furthermore, conflict management through open-minded listening, rational thinking, and constructive problem-solving can strengthen families and society in a sustainable way. The integration of Buddhist principles with social development is thus an important approach to creating stability, peace, and sustainability for family institutions and Thai society in the future.

Keywords : Buddhism and Social Development, Conflict Resolution in Family Problems, Family Institution and Thai Society

บทนำ

สังคมไทยเป็นสังคมที่มีความผูกพันกับพระพุทธศาสนาอย่างยาวนาน โดยพระพุทธศาสนาได้เข้ามามีบทบาทสำคัญต่อวิถีชีวิต ความเชื่อ ค่านิยม และการดำเนินชีวิตของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน คนไทยได้นำหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต การอยู่ร่วมกันในสังคม ตลอดจนการสร้างความสุขให้แก่ครอบครัวและชุมชน ทั้งในด้านคุณธรรม จริยธรรม และการพัฒนาจิตใจ ส่งผลให้พระพุทธศาสนาเป็นเสมือนรากฐานสำคัญของสังคมไทยที่ช่วยหล่อหลอมให้เกิดความรัก ความสามัคคี ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ในภายใต้การเปลี่ยนแปลงของสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมในยุคปัจจุบัน ได้ส่งผลให้สถาบันครอบครัวซึ่งเป็นสถาบันพื้นฐานสำคัญของสังคมไทยต้องเผชิญกับปัญหาและความขัดแย้งในหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว การขาดความเข้าใจซึ่งกันและกัน ความรุนแรงในครอบครัว ปัญหาการหย่าร้าง ตลอดจนความแตกต่างทางความคิดและพฤติกรรมของคนต่างวัย ซึ่งปัญหาเหล่านี้ล้วนส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของครอบครัวและสังคมโดยรวม โดยพระพุทธศาสนาในฐานะแนวทางแห่งการพัฒนาชีวิตและสังคม จึงสามารถนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งภายในสถาบันครอบครัวได้อย่างเหมาะสม โดยเฉพาะหลักธรรมที่ส่งเสริมการอยู่ร่วมกันด้วยความเข้าใจ ความเมตตา การให้อภัย ความเสียสละ และการใช้เหตุผลในการดำเนินชีวิต อันจะช่วยลด

ความขัดแย้ง สร้างความสัมพันธ์อันดี และเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่สถาบันครอบครัวได้อย่างยั่งยืน ดังนั้น การศึกษาพระพุทธศาสนากับการพัฒนาสังคมตามแนวทางการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งของสถาบันครอบครัว จึงเป็นแนวทางสำคัญในการสร้างสังคมที่สงบสุขและมีคุณภาพต่อไปในอนาคต (ภัสสร ลิมานนท์, 2541: 258-265)

ในอดีตที่ผ่านมา สถาบันครอบครัวไทยนับเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาสังคม โดยสมาชิกในครอบครัวมีความใกล้ชิด ผูกพัน และดำเนินชีวิตร่วมกันเสมือนเป็นหน่วยเดียวกัน ความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตรธิดา ตลอดจนการสื่อสาร การอบรมเลี้ยงดู และการแสดงบทบาทหน้าที่ของสมาชิกภายในครอบครัว ล้วนมีส่วนสำคัญต่อการหล่อหลอมพฤติกรรม คุณลักษณะ และพัฒนาการทางจิตใจของบุตรธิดา ครอบครัวที่เต็มไปด้วยความรัก ความเข้าใจ และความเอื้ออาทรต่อกัน จะช่วยส่งเสริมให้สมาชิกสามารถดำเนินชีวิตร่วมกันได้อย่างราบรื่นและมีความสุข นอกจากนี้ บรรยายากภายในครอบครัวยังเป็นปัจจัยสำคัญที่สะท้อนถึงสุขภาพจิตและประสิทธิภาพของสถาบันครอบครัว ซึ่งมีบทบาทในการสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจให้แก่สมาชิก เพื่อให้สามารถเผชิญและต่อต้านสิ่งเร้าหรือพฤติกรรมที่สังคมไม่พึงประสงค์ได้อย่างเหมาะสม ด้วยเหตุนี้ ครอบครัวจึงถือเป็นดัชนีสำคัญที่สะท้อนถึงความสุขและความมั่นคงของสังคมโดยรวม (เจริญ พรหมอยู่, 2526) อย่างไรก็ตาม เมื่อสังคมไทยเข้าสู่ยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงและกระแสโลกาภิวัตน์ วิถีชีวิตของผู้คนได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และเทคโนโลยี ความเจริญทางวัตถุและแนวคิดบริโภคนิยมได้เข้ามามีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนไทยมากขึ้น ประกอบกับการหลั่งไหลของวัฒนธรรมต่างประเทศ เทคโนโลยีสมัยใหม่ ระบบเศรษฐกิจ และการเมืองการปกครอง ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของสถาบันครอบครัวไทย ทำให้รูปแบบการดำเนินชีวิตจากเดิมที่เรียบง่ายและพึ่งพาอาศัยกัน กลายเป็นวิถีชีวิตที่เร่งรีบและแข่งขันมากขึ้น สมาชิกในครอบครัวมีเวลาให้กันลดน้อยลง ส่งผลให้ความสัมพันธ์ ความเข้าใจ และบทบาทของครอบครัวเริ่มเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง (ดารา ที่ปะปาล, 2538)

สรุปสถาบันครอบครัวไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มีพระพุทธศาสนาเป็นรากฐานสำคัญในการหล่อหลอมคุณธรรม จริยธรรม และวิถีชีวิต ครอบครัวที่อบอุ่น เต็มไปด้วยความรัก ความเข้าใจ และทำหน้าที่อบรมเลี้ยงดูสมาชิกอย่างเหมาะสม จะเป็นดัชนีชี้วัดความสุขและเป็นภูมิคุ้มกันที่แข็งแกร่งของสังคมโดยรวมอย่างไรก็ตาม เมื่อสังคมก้าวเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์และกระแสบริโภคนิยม วิถีชีวิตของคนไทยได้เปลี่ยนไปสู่ความเร่งรีบ การแข่งขัน และการพึ่งพาเทคโนโลยีมากขึ้น ส่งผลให้สมาชิกในครอบครัวมีเวลาให้กันน้อยลง เกิดความห่างเหิน ขาดความเข้าใจ นำไปสู่ปัญหาความขัดแย้ง ความรุนแรงในครอบครัว และอัตราการหย่าร้างที่สูงขึ้น ซึ่งกระทบต่อความมั่นคงของสังคมโดยรวมด้วยเหตุนี้ การนำหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา เช่น ความเมตตา การให้อภัย การใช้เหตุผล และความเสียสละ มาประยุกต์ใช้ในการระงับและแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง จึงเป็นกลไกสำคัญที่จะช่วยฟื้นฟูความสัมพันธ์

ลดช่องว่างระหว่างวัย และเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่สถาบันครอบครัวไทย เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาสังคมให้เกิดความสงบสุขและยั่งยืนต่อไปในอนาคต

ปัญหาของสถาบันครอบครัวในสังคมปัจจุบัน

ปัญหาของสถาบันครอบครัวในสังคมปัจจุบันมีความหลากหลายและซับซ้อน อันเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้รูปแบบการดำเนินชีวิต ความสัมพันธ์ และบทบาทหน้าที่ของสมาชิกภายในครอบครัวเปลี่ยนแปลงไปจากอดีต แม้ว่าปัญหาครอบครัวจะมีอยู่หลายด้านและไม่อาจจำกัดขอบเขตได้ทั้งหมด แต่สามารถสะท้อนให้เห็นประเด็นสำคัญที่เกิดขึ้นบ่อยในสังคมปัจจุบัน ซึ่งล้วนส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของสถาบันครอบครัวและการพัฒนาสังคมโดยรวม ประกอบด้วย

1. ปัญหาความขัดแย้งภายในครอบครัว

ความขัดแย้งถือเป็นปัญหาสำคัญที่เกิดขึ้นได้ในทุกครอบครัว เนื่องจากสมาชิกแต่ละคนมีความคิดเห็น ทศนคติ อุปนิสัย ความเชื่อ และรูปแบบการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะในสังคมปัจจุบันที่คนแต่ละช่วงวัยได้รับอิทธิพลจากสื่อ เทคโนโลยี และวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน จึงทำให้เกิดช่องว่างทางความคิดระหว่างพ่อแม่กับบุตร หรือระหว่างสมาชิกภายในครอบครัว เช่น ความขัดแย้งด้านการเลี้ยงดูบุตร การใช้สื่อออนไลน์ การใช้จ่ายทางการเงิน หรือแนวคิดในการดำเนินชีวิต เมื่อสมาชิกในครอบครัวขาดการสื่อสารที่ดี ขาดความอดทนอดกลั้น และไม่ยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่าง ย่อมนำไปสู่การทะเลาะเบาะแว้ง การใช้ถ้อยคำรุนแรง และความแตกแยกภายในครอบครัว

2. ปัญหาความเหินห่างทางความสัมพันธ์

สภาพสังคมในยุคปัจจุบันที่เต็มไปด้วยการแข่งขันทางเศรษฐกิจและการทำงาน ทำให้สมาชิกในครอบครัวมีเวลาอยู่ร่วมกันลดน้อยลง หลายครอบครัวต้องแยกย้ายกันทำงานหรือศึกษาในต่างพื้นที่ ขณะเดียวกัน แม้บางครอบครัวจะอยู่ร่วมกันแต่กลับมีความห่างเหินทางอารมณ์ เนื่องจากต่างคนต่างใช้เวลาอยู่กับโทรศัพท์มือถือ สื่อสังคมออนไลน์ หรือภาระหน้าที่ส่วนตัว จนขาดการพูดคุยและการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ความเหินห่างดังกล่าวส่งผลให้สมาชิกในครอบครัวขาดความอบอุ่น ขาดที่พึ่งทางจิตใจ และเกิดความรู้สึกโดดเดี่ยว

3. ปัญหาด้านเศรษฐกิจและภาระทางการเงิน

ปัญหาด้านเศรษฐกิจเป็นอีกปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของสถาบันครอบครัวในปัจจุบัน เนื่องจากค่าครองชีพที่สูงขึ้น ภาระหนี้สิน รายได้ที่ไม่เพียงพอ รวมถึงการแข่งขันทางเศรษฐกิจ ทำให้หัวหน้าครอบครัวต้องเผชิญกับความกดดันทั้งทางร่างกายและจิตใจ หลายครอบครัวเกิดความเครียดจากปัญหาค่าใช้จ่าย การศึกษาของบุตร การผ่อนชำระที่อยู่อาศัย หรือภาระหนี้สินต่าง ๆ จนกลายเป็นสาเหตุของความขัดแย้งและปัญหาภายในครอบครัว

แม้สังคมปัจจุบันจะเต็มไปด้วยความเปลี่ยนแปลงและปัญหาที่ส่งผลต่อสถาบันครอบครัว แต่หากสมาชิกในครอบครัวสามารถนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต ทั้งด้านการสื่อสาร การอยู่ร่วมกันด้วยความเมตตา การให้อภัย และการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง ย่อมจะช่วยลดความขัดแย้ง เสริมสร้างความอบอุ่น และพัฒนาสถาบันครอบครัวให้เป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาสังคมที่มั่นคงและยั่งยืนต่อไปได้ (จิตวิทยากับครอบครัว, 2569: ออนไลน์)

พระพุทธศาสนามีคำสอนที่สำคัญที่ไว้สำหรับยึดเหนี่ยวจิตใจ การนำธรรมะมาใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างเป็นรูปธรรม โดยมีได้จำกัดอยู่เพียงพิธีกรรมทางศาสนาเท่านั้น แต่เป็นแนวทางในการพัฒนาจิตใจ พัฒนาครอบครัว และพัฒนาสังคมให้สามารถดำรงอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข หลักธรรมดังกล่าวสามารถประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งของสถาบันครอบครัวได้อย่างเหมาะสม เนื่องจากปัญหาครอบครัวส่วนใหญ่ล้วนเกิดจากความยึดมั่นถือมั่น การขาดสติ การใช้อารมณ์ และการไม่ยอมรับความคิดเห็นหรือความแตกต่างของกันและกัน ดังนั้นการแก้ปัญหาทุกอย่างต้องเริ่มต้นจาก “การพัฒนาจิตใจ” เพราะเมื่อจิตใจขาดสติและปัญญา ย่อมนำไปสู่ความโลภ ความโกรธ และความหลง ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญของความขัดแย้งภายในครอบครัวและสังคม ดังนั้น การฝึกสติให้รู้เท่าทันอารมณ์ของตนเอง จะช่วยให้สมาชิกในครอบครัวสามารถควบคุมอารมณ์ ลดการใช้อารมณ์รุนแรง และเปิดใจรับฟังกันมากขึ้น อันเป็นพื้นฐานสำคัญของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ และการพัฒนาสังคมต้องเริ่มต้นจากการพัฒนาครอบครัว เพราะครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานของสังคม หากสมาชิกในครอบครัวมีศีลธรรม มีความรับผิดชอบ และดำเนินชีวิตตามหลักศีล 5 ย่อมส่งผลให้สังคมโดยรวมเกิดความสงบเรียบร้อย ลดปัญหาความรุนแรง อาชญากรรม การเบียดเบียน และความเสื่อมทางศีลธรรม ดังนั้น การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต จึงไม่เพียงช่วยแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งภายในครอบครัวเท่านั้น แต่ยังเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาสังคมให้เกิดความมั่นคง สงบสุข และยั่งยืนต่อไปได้อีกด้วย (พระสนอง กตปุญโญ, 2569)

สรุปบทบาทของพระพุทธศาสนาในการพัฒนาสังคมตามแนวทางการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งของสถาบันครอบครัว ซึ่งเป็นสถาบันพื้นฐานสำคัญของสังคมไทย ภายใต้บริบทของการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยีที่ส่งผลให้เกิดปัญหาความขัดแย้ง ความเห็นต่าง และปัญหาด้านเศรษฐกิจภายในครอบครัวมากขึ้น โดยมุ่งศึกษาการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น ศีล 5 สังคหวัตถุ 4 พรหมวิหาร 4 และการเจริญสติ มาประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมความเข้าใจ ความเมตตา และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ อันจะช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่สถาบันครอบครัว และนำไปสู่การพัฒนาสังคมที่มั่นคง สงบสุข และยั่งยืนต่อไปในอนาคต

แนวคิดเกี่ยวกับสภาพปัญหาครอบครัว

ศีลถือเป็นคุณธรรมพื้นฐานสำคัญที่ช่วยส่งเสริมการพัฒนาชีวิตของมนุษย์ให้ดำเนินไปอย่างถูกต้องและสมบูรณ์ โดยเฉพาะการดำเนินชีวิตคู่ของสามีภรรยา หากทั้งสองฝ่ายยึดมั่นในหลัก

ศีลธรรม มีความซื่อสัตย์ จริใจ และปฏิบัติต่อกันด้วยความเคารพ ย่อมทำให้ครอบครัวดำรงอยู่ด้วยความมั่นคงและมีความสุข หลักสสารสันโดษซึ่งหมายถึงความยินดีพอใจเฉพาะในคู่ครองของตน และการยึดมั่นในศีลข้อกามะสุมิจนอาจารย์ ถือเป็นแนวทางสำคัญในการครองชีวิตคู่ให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่สังคม ในทางตรงกันข้าม หากคู่สมรสขาดความซื่อสัตย์ ขาดความจริงใจ และประพฤติดื้อติดหลักศีลธรรม ย่อมนำไปสู่ความหวาดระแวง ความไม่ไว้วางใจ และความขัดแย้งภายในครอบครัว ส่งผลให้ความรักและความสุขที่เคยมีลดน้อยลง กลายเป็นปัญหาการทะเลาะวิวาทและความบาดหมางตามมา ซึ่งไม่เพียงกระทบต่อความสัมพันธ์ของสามีภรรยาเท่านั้น แต่ยังส่งผลต่อสภาพจิตใจและความเป็นอยู่ของสมาชิกทุกคนภายในครอบครัวอีกด้วย (Sanook, 2569: ออนไลน์)

จากปัญหาคู่สมรสที่ค้นพบ สัมพันธภาพภายในครอบครัวที่เสื่อมถอย มักเกิดจากการที่สมาชิกในครอบครัวละเลยบทบาทหน้าที่ ขาดความรับผิดชอบ และไม่ปฏิบัติต่อกันด้วยความเข้าใจ ทั้งยังมีปัจจัยด้านค่านิยม ความแตกต่างทางความคิด อุดมคติ พฤติกรรม และสภาพการดำเนินชีวิตที่ไม่สอดคล้องกัน ไม่ว่าจะเป็นปัญหาการติดสุรา การพนัน สารเสพติด และพฤติกรรมไม่เหมาะสมอื่น ๆ ยังเป็นสาเหตุสำคัญที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งภายในครอบครัว และจากการศึกษาพบว่า สภาพการเสพติด (Addict) ไม่ว่าจะเป็นการพนัน สุรา หรือสารเสพติด ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัวอย่างรุนแรง โดยเฉพาะปัญหาการใช้ความรุนแรง การทะเลาะวิวาท และการทำร้ายร่างกาย ซึ่งในหลายกรณีอาจนำไปสู่การสูญเสียชีวิตได้ ทั้งนี้ ศูนย์วิจัยปัญหาสุรา (ศวส.) พบว่า ครอบครัวที่มีปัญหาความรุนแรงถึงร้อยละ 83.6 มีการดื่มสุราเข้ามาเกี่ยวข้อง สะท้อนให้เห็นว่า พฤติกรรมการเสพติดเป็นปัจจัยสำคัญที่บั่นทอนความมั่นคงของสถาบันครอบครัวและส่งผลกระทบต่อสังคมโดยรวม (Thaihealth, 2569)

จากความขัดแย้งระหว่างสามีภรรยาส่งผลกระทบต่อสุขภาพกายและสุขภาพจิตของสมาชิกในครอบครัว โดยเฉพาะเมื่อเกิดปัญหาด้านเศรษฐกิจ ความเครียดย่อมเพิ่มมากขึ้น หากไม่สามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อย่างเหมาะสมและปล่อยสะสมไว้เป็นเวลานาน อาจนำไปสู่ปัญหาสุขภาพ เช่น โรคเครียด โรคซึมเศร้า และโรคความดันโลหิตสูง ดังนั้น ผู้ประสบปัญหาควรเปิดใจปรึกษาผู้อื่น ไม่เก็บปัญหาไว้เพียงลำพัง และควรขอคำแนะนำจากผู้มีความรู้เพื่อช่วยหาทางออกอย่างถูกต้อง และปัญหาภายในครอบครัวยังอาจเกิดจากการใช้ความรุนแรง การด่าทอ ดุหมั่นเหี้ยมหยาม การนอกใจ การใช้ยาเสพติด ปัญหาหนี้สิน การติดการพนันหรือสุรา ตลอดจนความขัดแย้งกับญาติพี่น้องและการขาดความรับผิดชอบต่อครอบครัว ซึ่งล้วนส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยาโดยตรง หากคู่สมรสมีความรัก ความเข้าใจ และร่วมกันแก้ไขปัญหาคู่สมรสย่อมดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและสงบสุข แต่หากขาดความเอาใจใส่และความรับผิดชอบร่วมกัน ก็อาจนำไปสู่ความขัดแย้งและความแตกแยกของครอบครัวได้ (วรรณภา ลำเจียกเทศ, 2530: 17)

ในส่วนของปัญหาภายในครอบครัวในสังคมปัจจุบันมีความซับซ้อนและเกี่ยวข้องกับหลายปัจจัย ทั้งด้านศีลธรรม ค่านิยม พฤติกรรมส่วนบุคคล สภาพเศรษฐกิจ และการเปลี่ยนแปลง

ทางสังคม โดยเฉพาะการขาดความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ และความเข้าใจซึ่งกันและกันของสมาชิกในครอบครัว ล้วนเป็นสาเหตุสำคัญที่นำไปสู่ความขัดแย้ง การใช้ความรุนแรง และความแตกแยกภายในครอบครัว นอกจากนี้ ปัญหาการติดยา การพนัน และสารเสพติด ยังเป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ สุขภาพกาย สุขภาพจิต และความมั่นคงของสถาบันครอบครัวโดยตรง

แนวคิดเกี่ยวกับความขัดแย้งในสังคมสู่การจัดการความขัดแย้ง

ความขัดแย้งในสถาบันครอบครัว สู่สังคมนั้น สามารถอธิบายได้ว่า ความขัดแย้งเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้จากหลายปัจจัย ทั้งด้านเศรษฐกิจ ผลประโยชน์ ความแตกต่างทางความคิด ค่านิยม และความต้องการของสมาชิกภายในครอบครัว นักจิตวิทยามองว่าความขัดแย้งเกิดจากการที่บุคคลมีเป้าหมายหรือความต้องการที่ไม่สอดคล้องกัน จึงนำไปสู่การโต้แย้ง ความไม่เข้าใจ และปัญหาความสัมพันธ์ตามมา ซึ่งความขัดแย้งดังกล่าวอาจส่งผลทั้งต่อสภาพจิตใจ พฤติกรรม และการดำเนินชีวิตของสมาชิกในครอบครัว โดยแนวคิดเกี่ยวกับความขัดแย้งยังแบ่งออกเป็น 3 แนวคิดสำคัญ ได้แก่ แนวคิดแบบดั้งเดิมที่มองว่าความขัดแย้งเป็นสิ่งไม่ดีและควรหลีกเลี่ยง แนวคิดแบบมนุษยสัมพันธ์ที่มองว่าความขัดแย้งเป็นเรื่องธรรมชาติที่สามารถเกิดขึ้นได้ในการอยู่ร่วมกัน และแนวคิดแบบปฏิสัมพันธ์ที่เห็นว่าความขัดแย้งหากได้รับการจัดการอย่างเหมาะสม อาจก่อให้เกิดการปรับตัว การเรียนรู้ และการพัฒนาความสัมพันธ์ที่ดีขึ้นได้ ซึ่งปัญหาความขัดแย้งภายในครอบครัวจึงเป็นประเด็นสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของสถาบันครอบครัวและสังคมโดยรวม หากสมาชิกในครอบครัวสามารถใช้เหตุผล เปิดใจรับฟัง และแก้ไขปัญหาร่วมกันอย่างเหมาะสม ก็จะช่วยลดความรุนแรงของปัญหา และสร้างความสัมพันธ์ที่ดี อันนำไปสู่ความสงบสุขของครอบครัวและสังคมต่อไป (ธ สุนทรายุทธ, 2553: 18.) โดยหลักสำคัญของการจัดการความขัดแย้งของสถาบันครอบครัว ที่มีต่อสังคม สู่การแก้ปัญหาความขัดแย้งนั้น จะต้องเน้นการแสวงหาข้อตกลงร่วมกันระหว่างบุคคลหรือสมาชิกภายในครอบครัว โดยปัญหาความขัดแย้งในสถาบันครอบครัวมักเกิดจากการขาดการสื่อสาร ความไม่เข้าใจกัน และการไม่เปิดใจรับฟังความคิดเห็นของกันและกัน ส่งผลให้เกิดความโกรธ ความไม่พอใจ และความแตกแยกภายในครอบครัว ซึ่งหากไม่ได้รับการแก้ไขอย่างเหมาะสม อาจส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของสังคมโดยรวม ดังนั้น การจัดการความขัดแย้งจึงเป็นกระบวนการสำคัญที่ช่วยสร้างความเข้าใจ ความร่วมมือ และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ โดยสามารถแบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้

1) การเผชิญหน้ากับความขัดแย้ง

ขั้นตอนที่สมาชิกในครอบครัวต้องเปิดใจยอมรับปัญหาที่เกิดขึ้น และพร้อมร่วมกันแก้ไขความขัดแย้งด้วยความจริงใจ โดยควรเลือกช่วงเวลาและสถานการณ์ที่เหมาะสมในการพูดคุย เพื่อให้ทุกฝ่ายสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างเท่าเทียม และรักษาความสัมพันธ์ภายในครอบครัวไว้ได้

2) การทำความเข้าใจสถานภาพของแต่ละฝ่าย

การเข้าใจความคิดเห็น ความรู้สึก และความต้องการของกันและกัน จะช่วยให้สามารถมองเห็นสาเหตุที่แท้จริงของปัญหาได้ชัดเจนมากขึ้น สมาชิกในครอบครัวจึงควรรับฟังกันด้วยเหตุผล เคารพซึ่งกันและกัน และพยายามทำความเข้าใจอารมณ์หรือพฤติกรรมของอีกฝ่าย เพื่อช่วยลดความตึงเครียดและสร้างบรรยากาศแห่งความเข้าใจ

3) การระบุปัญหาร่วมกัน

สมาชิกในครอบครัวควรร่วมกันกำหนดและทำความเข้าใจว่า ปัญหาที่แท้จริงคืออะไร โดยหลีกเลี่ยงการกล่าวโทษหรือใช้อารมณ์ในการตัดสินปัญหา ทั้งนี้ควรใช้เหตุผล ความเคารพ และความรับผิดชอบร่วมกัน เพื่อให้ทุกฝ่ายสามารถยอมรับปัญหาและร่วมกันหาทางออกได้อย่างสร้างสรรค์

4) การแสวงหาและประเมินแนวทางแก้ไข

เมื่อทราบสาเหตุของปัญหาแล้ว ควรเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายร่วมกันเสนอแนวทางแก้ไขที่เหมาะสม โดยอาจมีหลายทางเลือกเพื่อให้สามารถเลือกวิธีที่ดีที่สุดและเป็นที่พึงพอใจของทุกฝ่าย การแก้ปัญหาที่ดีควรมุ่งเน้นการลดความขัดแย้งและสร้างความร่วมมือ มากกว่าการเอาชนะกัน

5) การตกลงร่วมกันและนำไปปฏิบัติ

เมื่อได้แนวทางที่เหมาะสมแล้ว สมาชิกในครอบครัวควรร่วมกันตกลงและปฏิบัติตามข้อตกลงอย่างจริงจัง โดยอาศัยความรับผิดชอบ ความเสียสละ และการให้อภัยซึ่งกันและกัน เพื่อให้การแก้ปัญหาเกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม และช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีภายในครอบครัวอย่างยั่งยืน (เจริญรัตน์ จันทูมา และคณะ, 2549)

ในส่วนของความขัดแย้งในสถาบันครอบครัวสู่การจัดการความขัดแย้ง จะเห็นได้ว่าความขัดแย้งเป็นเรื่องธรรมชาติที่สามารถเกิดขึ้นได้จากความแตกต่างทางความคิด ความต้องการ เศรษฐกิจ และการดำเนินชีวิตของสมาชิกภายในครอบครัว หากขาดการสื่อสารและความเข้าใจที่ดี ย่อมนำไปสู่ปัญหาความสัมพันธ์และส่งผลกระทบต่อสังคมโดยรวม อย่างไรก็ตาม ความขัดแย้งไม่ได้มีแต่ผลเสียเสมอไป เพราะหากได้รับการจัดการอย่างเหมาะสม ก็สามารถนำไปสู่การเรียนรู้ การปรับตัว และการพัฒนาความสัมพันธ์ที่ดีขึ้นได้ ในการแก้ไขปัญหความขัดแย้งควรเริ่มจากการเปิดใจรับฟัง การใช้เหตุผล การให้อภัย และการร่วมกันหาทางออกอย่างสร้างสรรค์ ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่สถาบันครอบครัว และนำไปสู่สังคมที่สงบสุขและมั่นคงอย่างยั่งยืน

พระพุทธศาสนากับการพัฒนาสังคม

ผู้จัดทำได้นำการบูรณาการพุทธศาสนาเพื่อการพัฒนามนุษย์และสังคมอย่างยั่งยืน โดยสอดคล้องกับหัวข้อ “พระพุทธศาสนากับการพัฒนาสังคม” โดยมีลักษณะดังนี้

1. การบูรณาการพระพุทธศาสนาเข้ากับการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน เป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนามนุษย์และสังคมให้เกิดความสมดุลทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และปัญญา โดยการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการด้านการศึกษา การบริหาร และการพัฒนาชุมชน จะช่วย

ส่งเสริมให้บุคคลมีทั้งความรู้ คุณธรรม จริยธรรม และจิตสำนึกต่อส่วนรวม การจัดการเรียนรู้ที่เน้นการฝึกสติและคุณธรรมช่วยพัฒนาผู้เรียนให้สามารถดำเนินชีวิตและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างสันติ (UNESCO, 2017) ขณะเดียวกัน หลักพุทธธรรมยังสามารถนำมาใช้ในการบริหารองค์กร เพื่อสร้างความร่วมมือ ความโปร่งใส ความรับผิดชอบ และความยุติธรรมในการทำงาน ตลอดจนส่งเสริมการมีส่วนร่วมและการพัฒนาอย่างยั่งยืน (สุเมธ ตันติเวชกุล, 2561) นอกจากนี้ การประยุกต์ใช้หลักธรรมในระดับชุมชนยังช่วยปลูกฝังจิตสำนึกด้านความพอเพียง ความเอื้อเฟื้อ และการพึ่งพาตนเอง อันเป็นรากฐานสำคัญของการสร้างสังคมที่เข้มแข็ง สงบสุข

2. การบูรณาการเชิงระบบโดยเชื่อมโยงหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ากับกระบวนการพัฒนาด้านสังคม เศรษฐกิจ การศึกษา และการบริหารจัดการอย่างเป็นองค์รวม เพื่อมุ่งพัฒนามนุษย์ให้มีความสมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา และคุณธรรม ทั้งนี้ การบูรณาการเชิงแนวคิดถือเป็นแนวทางสำคัญในการนำหลักธรรมมาใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์ปัญหาและกำหนดแนวทางพัฒนาสังคม เช่น การประยุกต์ใช้อริยสัจ 4 ในการวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาสังคม และการใช้หลักไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา เป็นแนวทางในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การบูรณาการในลักษณะดังกล่าวช่วยให้การพัฒนามิได้มุ่งเน้นเพียงความเจริญทางวัตถุหรือเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ยังคำนึงถึงคุณค่าทางจิตใจ คุณธรรม และการดำเนินชีวิตอย่างสมดุล อันจะนำไปสู่การพัฒนามนุษย์และสังคมอย่างยั่งยืน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2560)

3. การบูรณาการพระพุทธศาสนากับการพัฒนาสังคมในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลง การบูรณาการพระพุทธศาสนากับการพัฒนาสังคมในยุคปัจจุบัน ถือเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนามนุษย์และสังคมให้สามารถปรับตัวต่อความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อมได้อย่างเหมาะสม ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ที่ส่งผลให้เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำ ความขัดแย้ง และวิกฤตด้านคุณธรรมในหลายมิติ พระพุทธศาสนาในฐานะแนวทางแห่งการพัฒนาชีวิต จึงสามารถนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้เพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตและความเข้มแข็งของสังคมได้อย่างเป็นรูปธรรม หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น ไตรสิกขา อริยสัจ 4 พรหมวิหาร 4 และสังคหวัตถุ 4 เป็นหลักสำคัญที่ช่วยพัฒนามนุษย์ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา และการอยู่ร่วมกันในสังคม โดยส่งเสริมให้บุคคลมีสติรู้เท่าทันตนเอง ดำเนินชีวิตอย่างพอประมาณ มีเหตุผล และสามารถแก้ไขปัญหาด้วยปัญญาและคุณธรรม นอกจากนี้ ยังช่วยปลูกฝังจิตสำนึกด้านความเมตตา ความเสียสละ และความรับผิดชอบต่อส่วนรวม อันเป็นพื้นฐานสำคัญของการสร้างสังคมที่สงบสุขและยั่งยืน (พลภัทร อภัยโส และ อุดมชัย ปานาพุทธ, 2568: 80)

สรุปพระพุทธศาสนามีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาสังคมทั้งในด้านการพัฒนามนุษย์ จิตใจ และการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติ โดยการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ จะช่วยเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม และจิตสำนึกที่ดีแก่บุคคลในสังคม นอกจากนี้ หลักธรรมยังสามารถนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง ลดความเห็นแก่ตัว และส่งเสริมความสามัคคีในชุมชนได้อย่าง

เหมาะสม อีกทั้งยังช่วยให้มนุษย์สามารถปรับตัวต่อความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยีในยุคปัจจุบันได้อย่างมีสติและปัญญา ดังนั้น การบูรณาการพระพุทธศาสนากับการพัฒนาสังคมจึงเป็นแนวทางสำคัญที่จะช่วยสร้างสังคมที่มีความมั่นคง สงบสุข และพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไปในอนาคต

องค์ความรู้ใหม่

จากการนำเสนอ พระพุทธศาสนากับการพัฒนาสังคมตามแนวทางการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งของสถาบันครอบครัว” ผู้จัดทำได้กำหนดองค์ความรู้ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้พระพุทธศาสนากับการพัฒนาสังคมตามแนวทางการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งของสถาบันครอบครัว

ที่มา ให้ ChatGPT สังเคราะห์ทำแผนภาพ

องค์ความรู้ใหม่นี้เป็นการบูรณาการพระพุทธศาสนากับการพัฒนาสังคมเพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในสถาบันครอบครัวอย่างเป็นระบบ โดยมี การพัฒนามนุษย์และจิตใจ เป็นรากฐานสำคัญในการลดอัตราและสร้างความตระหนักรู้ ควบคู่กับ การศึกษา ที่มุ่งสร้างสัมมาทิฐิและทัศนคติเชิงบวกในการอยู่ร่วมกัน ขับเคลื่อนด้วย การบริหารและธรรมาภิบาล โดยนำหลักธรรม เช่น ฆราวาสธรรมและสาราณียธรรม มาเป็นแนวทางจัดความสัมพันธ์และกตีกาในบ้านให้เป็นธรรม พร้อมทั้งอาศัย การพัฒนาชุมชนและสังคม ผ่านกลไกเครือข่าย "บวร" (บ้าน วัด โรงเรียน) เพื่อเป็นสิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัย คอยประคับประคองและไกล่เกลี่ยวิกฤต จนนำไปสู่เป้าหมายสูงสุดคือ การพัฒนาสังคมในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลง ที่ช่วยสร้างภูมิคุ้มกันให้สถาบันครอบครัวมีความยืดหยุ่น เท้าทันสถานการณ์โลก และกลายเป็นรากฐานที่แข็งแกร่งในการลดปัญหาความรุนแรง เกิดเป็นสังคมที่สงบสุขและยั่งยืนจากระดับปัจเจกบุคคลสู่โครงสร้างมหภาค

สรุป

จากเนื้อหาเกี่ยวกับพระพุทธศาสนากับการพัฒนาสังคมตามแนวทางการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งของสถาบันครอบครัว ชี้ให้เห็นว่า “สถาบันครอบครัว” เป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาสังคม หากครอบครัวมีความรัก ความเข้าใจ และยึดหลักคุณธรรมในการดำเนินชีวิต ย่อมส่งผลให้สังคมเกิดความสงบสุขและมั่นคง แต่ในปัจจุบันความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี ได้ก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งและความเห็นต่างภายในครอบครัวมากขึ้น พระพุทธศาสนาจึงมีบทบาทสำคัญในการช่วยแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยการนำหลักธรรม เช่น ศีล 5 พรหมวิหาร 4 สังคหวัตถุ 4 และการเจริญสติ มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต จะช่วยส่งเสริมความเมตตา ความเสียสละ การให้อภัย และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ นอกจากนี้ ยังช่วยให้บุคคลสามารถใช้สติและปัญญาในการแก้ไขปัญหาและปรับตัวต่อความเปลี่ยนแปลงของสังคมได้อย่างเหมาะสม อันจะนำไปสู่การพัฒนาสังคมที่เข้มแข็ง มั่นคง และยั่งยืนต่อไปในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- จรัญ พรหมอยู่. (2526). **ความเข้าใจเกี่ยวกับสังคมไทย**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์
- จรรยารัตน์ จันทูมา และคณะ. (2549). **รายงานเรื่องความขัดแย้ง**. คณะสังคมศาสตร์: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- จิตวิทยากับครอบครัว (2569). **3 ปัญหาครอบครัวยอดนิยม**. สืบค้นข้อมูลจาก <https://ooca.co/blog/family-problem/>
- ดารา ทีปะปาล. (2538). **สังคมวิทยาการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: อมรการพิมพ์.

- ธรรมาภรณ์. (2553). การบริหารจัดการเชิงจิตวิทยา: หลักการ การประยุกต์ และกรณีศึกษา. กรุงเทพมหานคร: เนติกุลการพิมพ์.
- พระสนอง กตปุญโญ (2569). พระพุทธศาสนาแก้ปัญหาชีวิต แก้ปัญหาครอบครัว แก้ปัญหาการทำงาน แก้ปัญหาสังคมได้ดี. สืบค้นข้อมูลจาก <https://youtu.be/l0e8DwiN6vA>.
- พลภัทร อภัยโส และ อุดมชัย ปานาพุด (2568). การบูรณาการพุทธศาสนาเพื่อพัฒนามนุษย์และสังคมอย่างยั่งยืน. วารสารอาร์แสง. 1(2).
- ภัสสร ลิมานนท์. (2541). บทบาทของผู้ชายกับปัญหาครอบครัวไทยในปัจจุบัน. วารสารสมาคมจิตแพทย์แห่งประเทศไทย, 43(3).
- วรภา ลำเจียกเทศ. (2530). แนวทางการพัฒนาความสัมพันธ์ในครอบครัวในทัศนะของสตรีที่สมรสแล้ว. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุเมธ ตันติเวชกุล. (2561). ธรรมาภิบาลกับการพัฒนาประเทศไทยอย่างยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิชัยพัฒนา.
- Sanook. (2569). เมียช็อก ผัวหึงกลัวนอกใจ คว่าป็นยิงข่มขืนประชิดหน้าต่อตา. สืบค้นข้อมูลจาก <http://news.sanook.com/2069250/>
- Thaihealth. (2569). ความรุนแรงในครอบครัว เรื่องใหญ่ที่สังคมไทยยังมองข้าม. สืบค้นข้อมูลจาก <http://www.thaihealth.or.th/Content/273>
- UNESCO. (2017). Education for Sustainable Development Goals: Learning Objectives. Paris: UNESCO.

